

Kovács Helga

Az *Örs* helynevek etimológiájához

Az *Örs* helynevek etimológiája hosszú ideje foglalkoztatja a nyelvészeket, számos lehetséges magyarázat megfogalmazódott, a kutatók igen változatos elképzelésekkel álltak elő, s gyakran igen élesen bírálták a korábban felmerült eredeztetéseket. Dolgozatomban az eddig felvetett etimológiai javaslatokat mérlegre téve igyekszem állásfoglalást kialakítani a kérdésben. Ehhez írásomban közreadom mindazokat a helynévi adatokat is, amelyeket az *Örs* nevekkal összefüggésben sikerült egybeállítanom.

1. Sokáig az *Örs* helynevek személynévi származtatását tartották a legvalószínűbbnek. Elsőként MELICH JÁNOS vetette fel az Anonymusnál megjelenő *Orsova* helynév kapcsán az ómagyar *Örs* személynévből való eredeztetés lehetőségét. Úgy vélte, hogy *Orsova* várát egy *Ürsü* > *Ürs* nevű „magyar úr” alapította, akinek létevel kapcsolatban Anonymus honfoglaló vezéreire utalt. A helyet a magyarok előbb *Ürs*-nek vagy *Ürsá*-nak nevezhették. A tulajdonjog a szláv népesség névátvételében is megjelenhetett, ám a szlávok nyelvileg jelölték a birtokviszonyt az *-ov* képzővel, s mivel az idegen nyelvi *ü*-t a szláv nyelvekben *u* helyettesíti, a szláv forma *Urševo* ~ *Urševa* lehetett. A magyarba MELICH szerint ez utóbbi névalak került vissza, s ez szolgált az *Orsova* helynév alapjául (1926: 4–6, vö. BENKŐ 2003b: 169). MELICH tehát az *Örs*-sel végső soron azonos eredetű helynevek körébe sorolja az *Orsová*-kat is.

GOMBOCZ ZOLTÁN MELICH-nek az *Örs* személynév kapcsán megfogalmazott feltevését gondolja tovább. Közös alapgondolatuk az, hogy az *Örs* személynév gyakori lehetett az Árpád-korban, amit a nagy számú *Ürs*, *Ürsé*, *Ürsd*, *Ürsúr* helynév bizonyít. GOMBOCZ gazdag adattárat is közread e helynevekről, ami mutatja, hogy a helynév valóban gyakori: a Dunántúl majdnem minden megyéjében előfordul. Adattára alapján a személynév legrégebb magyar alakját *Ürsü* > *Ürs* > *Örs* és *Ürüs*, *Irüs* > *Örös* formában állapítja meg. Ezek fényében legrégebb magyar alakként egy *Ürsü* formát határoz meg, *ü* tővégi magánhangzóval; ugyanakkor elképzelhetőnek tart egy **Ür-* ~ **Ir-* alapalakot is, melynek alapjául véleménye szerint a török *er*, *ir* ’férfi, hős’ jelentésű szó szolgált, melyet azután magyar *-sü* kicsinyítő képzővel ellátva végső soron személynévi eredetűnek vél (1926: 8).¹

---

¹ GOMBOCZ úgy látja, hogy a körülmények — egyrészt, hogy Anonymus gesztájában *Ürsüür* a kun *Ousad* vezér fia; másrészt, hogy *Ürkün* vagy *Ürkünd* pedig a besenyő *Thonuzoba* vezér fia; s

PAIS DEZSŐ az *Vrsuuru* nemzetségnév kapcsán tér vissza az *Örs* személynév kérdéséhez. GOMBOCZ vélekedésére reflektálva elfogadja, hogy az *Örs* helynevek személynévből származnak, továbbá azt is, hogy a személynév török eredetű. Azt azonban nem tartja valószínűnek, hogy az *Ürs* személynév-, illetve helynevek *-sü ~ -s* végződése magyar kicsinyítő képző lenne. Ilyen lehetőséggel véleménye szerint csak akkor számolhatnánk, amennyiben vagy kimutatható lenne az *ir* mint magyar közszó, vagy hivatkozni tudnánk a török alapszót mutató magyarországi *Ir ~ Ęr ~ Űr* személynévekre. Mivel azonban ilyen adataink nincsenek, inkább úgy foglal állást, hogy az *Ürs* a maga egészében török eredetű személynév, az *är ~ ir* közszóval összefüggő török alakulatnak tekinthető (1962: 135–6). Eszerint a török eredetű személynévet használhatták fel a magyar névadók a helyek megnevezésére, a nevek szerkezete alapján (vö. pl. a *-d* képzős alakok) ugyanis az esetek jó részében egyértelműen magyar névadással számolhatunk.

Az *Örs* név MELICH JÁNOS által felvetett, majd GOMBOCZ és PAIS által továbbgondolt személynévi eredeztetése több évtizeden keresztül meghatározta az e nevekről való gondolkodást, a személynévről azonban minden kételyt eloszlató etimológiai megfejtés ez idő alatt nem született.

Később BENKŐ LORÁND alapjaiban bizonytalanította el ezt a magyarázatot: rámutatott ugyanis arra, hogy a személynévi származtatás alapjául szolgáló érvelés nem állja meg a helyét. Igaz ugyan, hogy nagy számban alakultak személynévekből helynevek, de ennek az érvnek a megfordítása már nem feltétlenül állja meg a helyét: vagyis a nagy számú azonos alakú helynév önmagában nem elegendő bizonyíték a személynévi előzményre. Az *Örs* alakú személynévekre ugyanis csak elvétve találhatunk példát a régiségben, míg az *Örs* helynevek tucatjával adatolhatók, ami alapján az ilyen helynevek személynévi származtatása BENKŐ szerint teljességgel kizárható. Sokkal valószínűbbnek tartja, hogy e nevek először helynévként jelenhettek meg, és csak később alakulhattak belőlük személynév, nemzetségnév, nem pedig fordítva (BENKŐ 1998: 53, 2003b: 169–71, HOFFMANN 2006: 79, 2010: 76; ez a gondolat már MOÓR ELEMÉRNél is megjelenik, vö. 1932: 35–6). Ezek alapján, noha teljességgel elvetni nem lehet a személynévi eredeztetés lehetőségét, nyilvánvaló, hogy a nyelvterületen adatolható *Örs* helynevek mindegyikére vonatkozóan ezt nem tekinthetjük elfogadható magyarázatnak.

2. A török személynévi származtatás mellett felvetődött a szlávból való eredeztetés lehetősége is. MOÓR ELEMÉR szerint négy elképzelés valószínűsíthető az *Örs* helynevek eredetét illetően. Egyrészt alakulhattak a nevek egy feltételezhető szláv–magyar *Vrš > Ürs* személynévből magyar névadással, másrészt magyarázhatók e feltételezett szláv személynév szláv helynévi származékként is (*Vršice*). Emellett számolhatunk szerinte a szláv *vrch* 'csúcs, tető' köznév valamely hely-

---

végül, hogy az egyik Fejér megyei *Hwrs* besenyő végvidéken jelenik meg — a törökségre utalnak (1926: 10).

névi származékából való alakulásmóddal. Végül azt is elképzelhetőnek tartja, hogy a szláv helynévi alakok valamelyike a végződés elhagyásával egyes vidékek magyar nyelvében átmenetileg köznévként is meghonosodott, és ez a szláv eredetű köznév válhatott azután az elnevezések alapjává (1932: 72). MOÓR felvetéseit MELICH JÁNOS kategorikusan elutasítja, tudománytalannak minősítve azokat, véleményét azonban érvekkel nem támasztja alá (1932: 255). Érdekes ezért a magyarázatokra is röviden kitérni.

Az első felvetés, a szláv–magyar személynévből való magyarázat BENKŐ fentebb ismertetett érve — tudniillik az *Örs* személynévek hiánya a régiségben — alapján elvethető. Azzal sem számolhatunk, hogy az *Örs* helynevek a szláv *Vrš* személynév helynévi származékaiból, egy *Vršice* formából alakultak volna, a szláv helynévi végződés ugyanis egyáltalán nem adatolható az ide sorolható nevekben. A harmadik felvetés, a szláv *vrch* 'csúcs, tető' köznév helynévi származékából való eredeztetés szintén azt feltételezné, hogy az egész magyar nyelvterületen erős szláv nyelvi hatás is érvényesült, ugyanis az *Örs* helynevek jórészt az ország belső részein szétszórva találhatóak meg, így ez az érvelés sem tartható. A negyedik lehetséges magyarázat alátámasztásához pedig igazolnunk kellene a feltételezett szláv nyelvi jövevényszó meglétét a magyarban, ilyen adataink azonban nincsenek. Végső soron egyetérthetünk tehát MELICHhel abban, hogy MOÓR ELEMÉR etimológiai javaslatai általában véve nem helytállóak, noha egy-egy konkrét név magyarázatában szláv–magyar kétnyelvű területeken teljességgel kizárni sem lehet őket.

3. A kérdés kapcsán felmerült még az alán, jász, oszét származtatás lehetősége is. HORGOSI ÖDÖN az *Örs* utótagú helynevek vizsgálatából kiindulva úgy véli, hogy *Örs* helynevünk kapcsolatban állhat az alán, jász, oszét *ürs* 'fehér' melléknévvél. Feltevését többek között a nevek területi elhelyezkedésére, a Kaukázusban fellelhető *Örs*-féle nevekre, továbbá egy 1357. évi *Örs* nemét és ennek vajdáját említő oklevélre alapozza (1994: 81–5). Az utóbbi bizonyíték kapcsán azonban már GYÖRFFY GYÖRGY felhívta a figyelmet arra, hogy az oklevelet csak az 1701. évi átiratból ismerjük, ami talán újkori hamisítvány lehet, ezért amíg az eredetije elő nem kerül, érdemben nem foglalkozhatunk vele (1958/1990: 60, vö. még KRISTÓ–MAKK–SZEGFÜ 1973: 58). A források hitelének problémás volta, valamint a bizonyítékok kis száma és megkérdőjelezhetősége miatt maga HORGOSI is úgy gondolja, hogy — a vázolt egybeesések ellenére — az ilyen irányú vizsgálatok inkább csak kiindulásul szolgálhatnak a további kutatásokhoz (1994: 85).

4. A történész GYÖRFFY GYÖRGY az *Örs* nevet a törzsnévi eredetű helynevek sorába látja beilleszhetőnek. Feltevését a névtípus területi jellegzetességeire alapozza. A törzsnévi eredetű helynevek ismérveit a kutatók négy jellemző mentén határozták meg: 1. a nyelvterület különböző részein szétszórva található, 2. személynévként csak elvétve fordulnak elő, 3. elterjedésük sehol nem lépi túl a többi

adattal igazolható magyar nyelvterület határait, 4. környezetük mindenhol jellegzetesen magyar (vö. KNIEZSA 1938: 371).² GYÖRFFY a jellemzők alapján egy úgynevezett elterjedési számítási módszert alkalmaz. Megállapítja, hogy a magyar törzsnevekhez közelálló számszerűséget és távolsági értékrendet csak a *Berény*, *Örs*, *Varsány*, illetve *Oszlár* helynevek mutatnak, melyeket a 7, illetve 8 magyar törzsnév mellé sorol mint kabar törzsneveket (1990: 89–90).

KISS LAJOS, elfogadva a helynév GYÖRFFY-féle magyarázatát, szintén úgy fogalmaz, hogy az *Örs* helynév „talán a honfoglalás előtt a magyarsághoz csatlakozott három kabar törzs egyikének nevéből keletkezett” (FNESz. *Alsóörs*), s ezt a magyarázatot közli valamennyi *Örs* ~ *Örös* névrészt tartalmazó helynév kapcsán (pl. *Sajóörös*, *Örös*, *Tiszaörös* stb.). KRISTÓ GYULA, MAKK FERENC és SZEGFÜ LÁSZLÓ is a törzsi helynevek között tartja számon e neveket, melyek közé 44 településnevet sorolnak. A törzsnév etimonjaként pedig GOMBOCZ ZOLTÁN névmagyarázatára támaszkodva egy esetleges ’férfi, hős’ jelentésű török szót feltételeznek (1973: 58–9).

A kutatókban azonban a törzsi helynevek vázolt négy jellemzőjét illetően komoly kételyek merültek fel (vö. KRISTÓ 1983). TÓTH VALÉRIA egyenesen úgy véli, hogy a törzsi helynevek kritériumai jelenlegi ismereteink alapján nem adhatók meg, vagy egészen más síkon keresendők (2001: 40–5), éppen ezért csupán ezekre az ismérvekre nem támaszkodhatunk akkor sem, ha az *Örs* helyneveket a törzsnevek sorába kívánjuk bevonni. A törzsnévből való magyarázatot BENKŐ LORÁND konkrétan az *Örs* helynevek kapcsán is kifogásolja. Véleménye szerint a török *ir* alapszó mind a személynévi, mind a törzsnévi eredeztetés esetén kétséges, a korábban ismertetett érvek alapján a személynévi származtatás egyértelműen kizárható, ugyanakkor a törzsnévi magyarázat is nélkülöz bármiféle konkrét alapot, ezért a törzsnév kabar voltának dolga „merő hipotézis” (1998: 53, 2003b: 171). Mindezek alapján — noha határozottan elutasítani nem lehet a törzsnévi származtatás lehetőségét — nyilvánvaló, hogy ez a magyarázat is meglehetősen bizonytalan lábakon áll: nem rendelkezünk ugyanis megbízható fogódzókkal arra nézve, hogy törzsnévi eredetűnek ítéljük az *Örs* helyneveket.³

---

² E jellemzők alapján egyes kutatók szerint törzsnéviak lehetnek a *Kazár*, *Káliz*, *Székely*, *Varsány*, *Tárkány*, *Örs*, *Berény*, *Ság*, *Ladány* nevek (vö. KRISTÓ–MAKK–SZEGFÜ 1973: 39, TÓTH V. 2001: 42).

³ RÁCZ ANITA fontos módszertani kritériumokra is felhívja a figyelmet az úgynevezett pszeudotörzsnevek kapcsán. Véleménye szerint napjainkban leginkább két irányból célszerű közelíteni e névcsoporthoz: egyfelől az idetartozónak gondolt településnevek tipológiai sajátosságait lehet összevetni az egyértelműen törzsnévi, illetve népnévi eredetű helynevek jellemző vonásaival, másfelől pedig a személynévekkel való kapcsolatukat vizsgálva, melyhez FEHÉRTÓI KATALIN Árpád-kori személynévtárát hívhatjuk segítségül. Ilyen módon talán kideríthető, hogy az ide sorolt neveink, köztük az *Örs*-ök valóban a törzsnévi eredetű nevekkkel mutatnak-e rokonságot (2007: 47).

5. BENKŐ LORÁND a korábbi, általa több ponton kifogásolt etimológiák helyett egy újabb magyarázatot javasol az *Örs* helynevek kapcsán. Magyarázatában abból indul ki, hogy a korai adatok jó része és a nevek egy részének mai továbbélése alapján egyértelmű, hogy az *Örs* helynevek eredeti formája kétszótagos lehetett, az *Örös* és *Örs* alakok viszonyában pedig csak *Örös* > *Örs* irányú változással számolhatunk (2003a: 154). A második szótagbeli vokális a toldalékos alakokban szabályosan eshetett ki (1998: 53). Úgy véli, hogy az egész névegyüttes egy hatalmas fonológiai, morfológiai és szemantikai elágazású szócsalád (*öröl*, *örül*, *öriz*; *örül*, *örjöng*, *örvény* stb.) tagja, s a szócsalád végső etimonjának kezdő vokálisa eredetileg hosszú lehetett (2003a: 154). Az *Örs* neveket tehát magyar eredetű, de kipusztult alapszóból alakultnak tekinti, ám az alapszó szemantikai tartalmáról részletesebben nem fejt ki a véleményét (1998: 53). A BENKŐ főszerkesztésével készült TESz. a szócsalád elemeit származékszónak tekinti, melynek alapszava az ótörök eredetű *ör-* 'forog, köröz; öröl' igei tö (TESz. *öröl*, *örvény*, *ör*). Ezt a magyarázatot azonban az *Örs* helynevek kapcsán erősen elbizonytalanítja a név végén álló *s* névelem, az ige-tövekhez ugyanis nem kapcsolódik ilyen végződés.

6. Az eddig ismertett etimológiák hiányosságait áttekintve végezetül a névnek egy igen korai értelmezésére utalok. Az *Örs* nevek magyarázatára ugyanis már a nyelvújítás idején is sor került. Az *Örs* ~ *Örs* alakokba ekkor az *ör* főnevet értették bele (vö. NAGY J. 1927: 52). Ez a vélekedés a későbbiekben nem merült fel a tudományos vizsgálatokban, úgy gondolom azonban, hogy a kérdést vizsgálva minden lehetőséget mérlegelni kell, s ezért érdemes utánajárni annak is, hogy valóban csupán a nevek újkori népetimológias magyarázatáról van-e szó, vagy esetleg a régiségben ténylegesen is számolhatunk ezzel a névadási motivációval.

Mielőtt azonban elgondolásomat kifejteném, utalnom kell néhány fontos elméleti és módszertani problémára. Egyrészt: az *Örs* helynevek etimologizálását nehezíti, hogy a palatális *Örs* alakok és a hasonló hangszerkezetű veláris nevek régi adatainak a szétválasztása helyesírási okok miatt nem mindig egyszerű feladat. Már PAIS DEZSŐ is utalt cikkében arra, hogy a GOMBOCZ által összegyűjtött adattárban több olyan helynév is szerepel, melyek egészen biztosan nem tartoznak e kérdéskörhöz. Példaként az *Örsed* helynevet említette, melynek korabeli adata (*Wrsted*) több olvasatot is megenged, s akár az *ur* 'orom, emelkedés' és a *séd* vízrajzi köznév összetételét is gyaníthatjuk benne (1962: 134). Ehhez hasonlóan későbbi továbbélés híján, csak a korabeli adatokra támaszkodva az *Vrus*, *Urus*-féle adatok esetében *Oros* és *Örös* olvasattal egyaránt számolhatunk. Más névformák idesorolása viszont igencsak kétséges. Néhányan a Tihanyi apátság alapítólevelében lévő *ursa* helynévben is az *Örs* etimont vélték felfedezni, ez a magyarázat azonban a hangtani és a helyesírás-történeti ismeretek alapján nem állja meg a helyét (BENKŐ 2003b: 170, HOFFMANN 2006: 79, 2010: 77). A fentebb elmon-

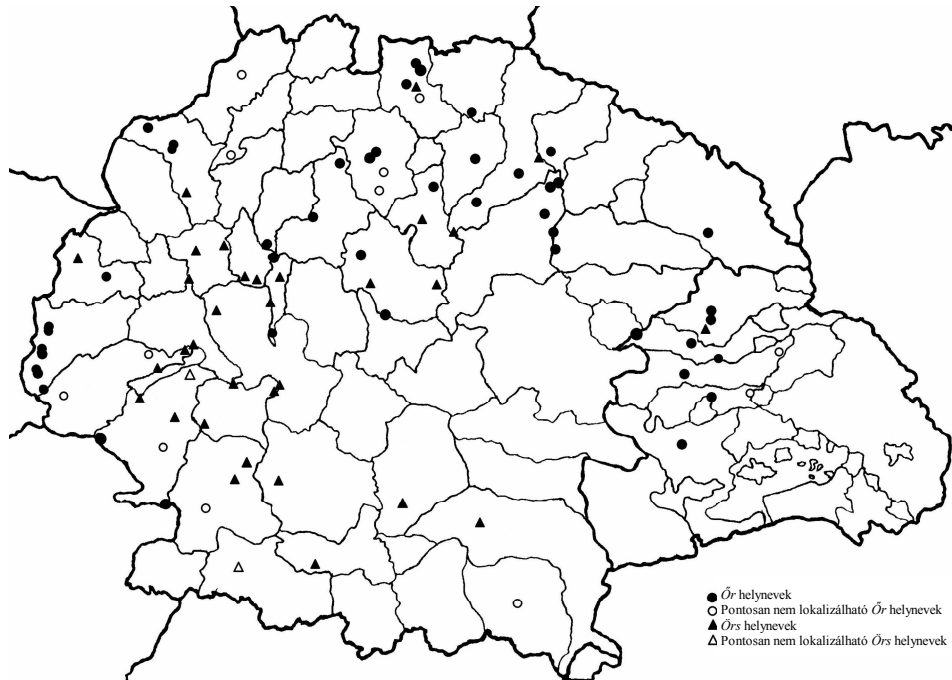
dottakból pedig látható, hogy az *Orsova* helynévnek a MELICH JÁNOS által felvett *Örs* névből való magyarázatát is igen nagy bizonytalanság övezi, BENKŐ LORÁND egyenesen úgy véli, hogy az *Orsova* helynév eredetét illetően az *Örs* helynevek etimonja közömbös (2003b: 171). Vannak azonban a helyesírásuk, illetve a továbbélésük alapján nagy valószínűséggel vagy egyértelműen *Örs*-ként, s esetenként *Örös*-ként azonosítható adataink. A továbbiakban ezekre támaszkodom.

Elméleti kiindulásként a nevek etimologizálása kapcsán mindenképpen célszerű szem előtt tartanunk azt, hogy az ilyen rövid, három hang kapcsolatából álló nevek esetében óvakodnunk kell a kizárólagos magyarázatoktól. Az általam felvett származtatást ezért nem szánom az összes *Örs* ~ *Örös* elemet tartalmazó név egyedüli lehetséges eredetmagyarázatának. HOFFMANN ISTVÁNNal egyetértve (vö. 2010: 76) magam is úgy gondolom inkább, hogy több különböző alapú — részben talán a vázolt alakulásmódoknak, részben más — névadási folyamatnak az eredményei eshettek egybe e névcsoportban, s ezek között az alább felvetett névalkotás lehetőségével is számolhatunk.

Az *Örs*, *Örös* nevek egy része talán valóban az *ör* 'örhely' jelentésű főnévvel hozható kapcsolatba, ehhez kapcsolódhatott a valamivel való ellátottságra utaló *-s* képző. A régiségben a magánhangzó időtartamának jelölése nem volt egységes, így a ma is meglévő *Örös* névelemet tartalmazó nevek korai adatai egyaránt jelezhetik a szókezdő magánhangzó hosszú és rövid időtartamát. Az ilyen módon alakult két szótagos *Örös* ~ *Örös*-féle névalak azután a BENKŐ által leírt módon (vö. 1998: 53), a toldalékos használat során esetenként *Örs*-sé alakulhatott, míg más vidékeken megőrizhette eredeti formáját.

A feltételezett 'örhelyes' jelentésű név jól illeszkedik a magyar helynevek sorába. S talán érdemes azt is megvizsgálni, hogy van-e valamiféle lokális kapcsolat a két helynév, az *Örs* és az *Őr* területi megoszlása között, ez ugyanis megerősíthetné a vázolt morfológiai-szemantikai magyarázatot. Ebben az esetben a név esetleg a határvédelemmel is kapcsolatba hozható lenne, vö. *Kapu* ~ *Kapus* helynevek < *kapu* 'gyepűkapu', *Gyepű* ~ *Gyepűs* (ehhez lásd KOVÁCS H. 2011).

Az utóbbi felvetést elbizonytalanítja, hogy — amint a nevek térképre vetítése alapján látható (vö. 1. ábra) — míg az *ör* lexémát tartalmazó nevek főleg az országhatár mentén helyezkednek el, a valószínűsített gyepűvonal mentén, addig *Örös* ~ *Örs* nevekkal főként az ország nyugati, déli és középső területein találkozhatunk. Az *Őr*-ök tehát csupán csekély átfedést mutatnak az *Örs* helynevek területi elhelyezkedésével. Mindez arra enged következtetni, hogy az *Örs* helynevek általában véve mégsem állnak kapcsolatban a határvédelemmel, s így az *Őr* nevekkel való etimológiai kapcsolatuk is igen bizonytalan.

1. ábra. Az Ór és Örs helynevek az ómagyar korban.⁴

Egy-egy név esetében azonban a lokalizáció alapján éppen nem zárható ki akár a gyeplételemmel való kapcsolat sem. GOMBOCZ ZOLTÁN egyik írásában két helynévről is említést tesz (a név törökségi eredzettségének bizonyítására), melyek besenyők által lakott telepek nevei voltak. Az egyik ilyen telep a Fejér vármegyei 'Bisseni de *Wrs*' (Gy. 2: 398), a másik pedig a Sopron vármegyében található *Hwrs* (1360; Cs. 3: 623) község. A Fejér megyei *Örs* kapcsán PAIS megemlíti azt is, hogy ezen a helyen 1346 és 1347 között besenyők éltek, és hogy a Sopron megyei *Hwrs*-nek valószínűleg szintén a Fertőtől nyugatra eső ország-, illetőleg gyeplételemmel való kapcsolat miatt besenyők voltak a lakói. FODOR FERENC ide sorolhatónak véli még a Zemplén vármegyei *Öros* helységet is, melynek fekvése alapján valószínűnek tartja, hogy összefüggésben állt a gyeplételemmel (1936: 121).

E három helynév első említése meglehetősen késői, a 14. századra tehető, amikor a besenyők önálló igazgatás híján már beolvadtak a magyar környezetbe (KRISTÓ 2003: 79). A besenyők ugyanis a 10. század közepétől kezdve két évszázadon át érkeztek a Kárpát-medencébe. A magyarokhoz hasonlóan eredendően

⁴ A térképen nem tüntettem fel nem lokalizálható adatokat (+1209: *mons Vrsi*). Hasonlóan hiányoznak a térképről a késői adatolású nevek is (1554: *Örs*, 1785: *Örs Tó*, 1804–1810: *praedium Pusztá Eörs*, vö. KRISTÓ–MAKK–SZEGFÜ 1973). Az *Orsova*-féle nevek figyelembevételétől a fentebb tárgyaltak alapján szintén eltekintettem.

lovas nomádok voltak, akik katonai szolgálatokat teljesítettek, határőrizeti, elő- és utóvédi feladatokat láttak el a székelyekkel együtt (KRISTÓ 2003: 69, 73). Az itt idézett nevek azonban késői adatoltságuk ellenére is keletkezhetnek akár jóval korábban, s ekkor esetükben talán feltételezhető az *őr* köznévből való származtatás is.

Az *őr* lexémával összefüggésben azonban szem előtt kell tartanunk azt is, hogy — noha a szót tartalmazó nevek kapcsán a történészek elvárásai nagyobbak, mint más határvédelemmel kapcsolatos lexémák (például a nagyon változatos jelentésű *kapu*) esetében (olyannyira, hogy egyesek az országhatár változásainak megállapításában is fontos szerepet szánnak az *őr*-t tartalmazó neveknek) — az *őr* nem kizárólagosan a magyar határvédelem szakszavaként volt használatban. S mivel a szó 'várnép' jelentésének kialakulását, illetve élettartamát nem lehetséges meghatározni, ezért az *őr*-t tartalmazó helynevek esetében ezzel a jelentéssel is számolnunk kell (KRISTÓ–MAKK–SZEGFÜ 1973: 650, KOVÁCS H. 2012: 28–9). S talán az *Örös* ~ *Örs* nevek, pontosabban egy-egy konkrét név esetében is feltehető ez a névadási motiváció. Ennek létjogosultságát azonban a nevek kapcsán külön-külön az egyes általuk jelölt helyek történetének, földrajzi viszonyainak fényében s a további lehetséges magyarázatokat is figyelembe véve ítélni lehet meg.

7. Végezetül azokat az adatokat (az *Örös*, *Örs* és *Orsova* nevek szócikkeit) adom közre, amelyekre alapozva a fenti megállapításaimat megfogalmaztam. Az egyes névcikkeket a nevek által jelölt helyek alapján alakítottam ki: amennyiben tehát egy adott objektumot több névvel vagy névváltozattal is jelöltek a vizsgált időszakban, azokat egyetlen szócikkbe szerkesztettem. Az alaki szerkezetük alapján három csoportba rendezett neveket a vármegyék betűrendje szerint sorolom fel.

Örös ~ **Örs** 1327/1335: t-e Beke *Wrus* vocate, t., p., ~ *Wrus*, p. (A. 2: 316, Gy. 1: 229, KMHsz. 1. *Örös*), 1328/1335, 1348: *Wrs*, t. (Gy. 1: 229, Cs. 2: 149, KMHsz. 1. *Örös*), 1308, 1318>1335/1336, 1332–1337, 1338–1340: *Vrs*, 1322/1323/1783, 1323/1783: *Uruz* (Cs. 2: 149, KMHsz. 1. *Örös*). Település Bács vármegye középső részén, Bács várától DK-re; Tamana Ny-i szomszédja.

Örös ~ **Felörös** 1267: *Felwrus* (Cs. 2: 514), 1341: *Vrws* (Cs. 2: 514). Báltaszék vidékén feküdt, Baranya vármegyében.

Örös ~ **Sajóörös** 1319: *Ewres*, v. (Gy. 1: 797, KMHsz. 1. *Örös*, FNESz. *Sajóörös*, KRISTÓ–MAKK–SZEGFÜ 1973: 59), 1332–35: *Vros*, *Vrus*, *Wrs*, *Wurs*, *Vnens*, *Wimo* (Gy. 1: 797, KMHsz. 1. *Örös*), 1338: *Vrs* (BorsOkl. 190, KMHsz. 1. *Örös*), 1416: *Wres* (Zs. 5: 1412), 1416: *Veres* ~ *Weres* (Zs. 5: 1655), 1440: *Ewrews* (Cs. 1: 177), 1715: *Eörös*, p. (OÖ. 218), 1782–1785: *Eörös* (EKFT. mutató), 1782–1785: *Örs* (EKFT. Col. XXII. Sect. 15.), 1808: *Sajó-Örös* (FNESz. *Sajóörös*), 1804–1810: *Sajó Örös*, pagus (Lipszky II: M 43), 1819–1869: *Sajo Örös* (MKFT. Col. XL. Sect. 45.). Település Tiszapalkonyától É-ra, a Sajó partján (Sajóörös), Borsod vármegyében.

Örös ~ **Örs** ~ **Örsmon(a)** ~ **Mezőörös(i)** [1283 k. 1051-re]: *Urs*, v. (Gy. 2: 614), [1237–1240]: *Magadia de genere Vrs*, v. (Gy. 2: 614, FNESz. *Mezőörös*),

1252: *Uruz*, v. (Gy. 2: 614, FNESz. *Mezőörs*), 1252: *Uruz* (FNESz. *Mezőörs*), 1257: *Yrus*, v. (Gy. 2: 614, Cs. 3: 554, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1332: *Wrsmusun*, p., *Wrsmusuna*, p. (Gy. 2: 615), 1356: *Vrs* (Cs. 3: 554), 1364: *Vrs*, p. (Cs. 3: 554), 1440: *Ewrs* (Cs. 3: 554), 1622: *mező-örsi* (FNESz. *Mezőörs*), 1715: *Mező Örs*, p. (OÖ. 101), 1782–1785: *Örs* (EKFT. Col. IX. Sect. 14.), 1804–1810: *Mező Eörs*, pagus (Lipszky IV: O 24). Település Győrtől DK-re, Mindszent és Tárkány határában, Győr vármegyében.

Örös ~ Örs ~ Tiszaörs 1292/1310: *Wrus*, p. (Gy. 3: 120, FNESz. *Tiszaörs*), 1324: *Vrus*, p. (Gy. 3: 120), 1472, 1482: *Ewrs* (Cs. 1: 68, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1721: *Tisza Eörsöt* (FNESz. *Tiszaörs*), 1782–1785: *Tisza Örs* (EKFT. Col. XXI. Sect. 18.), 1804–1810: *Tisza Eörs*, pagus (Lipszky V: O 41). Település Abádszalóktól K-ÉK-re; (Tisza)füredtől D-DK-re, Heves vármegyében.

Örös ~ Örs ~ Tarnaörs 1264/1294: *Wrs*, castr. (Gy. 3: 120, FNESz. *Tarnaörs*), 1291: *Wrs*, v. (Gy. 3: 120), 1294, 1317/1317: *Wrs*, t. Gy. 3: 120), 1325/1347, 1358: *Wres*, p., *Wres*, v., *Wrus*, p. (Gy. 3: 120, A. 7: 61), 1456, 1466: *Ewrs* (Cs. 1: 68, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1773: *Tarna Eörs* (FNESz. *Tarnaörs*), 1782–1785: *Tarna Örs* (EKFT. Col. XVIII. Sect. 18.), 1804–1810: *Eörs*, pagus (Lipszky V: O 37), 1819–1869: *Tarna Eörs* (MKFT. Col. XXXVI. Sect. 49.). Település Erk határában, a Tarna folyó mellett. A mai Tarnaörs, Jászberénytől ÉK-re, Heves vármegyében.

Örös 1338: *Wrus*, p. (Cs. 2: 340, A. 4: 542, 543, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Birtok Valkó vármegyében, közelebbi helye nem ismert.

Örös 1311: *Wrus* (FNESz. *Örös*), 1415: *Evr* ~ *Ewrus* (Zs. 5: 702), 1432: *Ewrus* (Cs. 1: 359), 1715: *Örös*, p. (OÖ. 279), 1782–1785: *Örös* (EKFT. Col. XXV. Sect. 10), 1804–1810: *Örös*, pagus (Lipszky II: I 48), 1819–1869: *Örös* (MKFT. Col. XLIII. Sect. 41.), 1873: *Örös* (Hnt. 1873). A Felső-Bodrogközben, Királyhelmectől DNy-ra lévő helység, Zemplén vármegyében.

***

Örsi? +1093: *Vrsy* (Gy. 1: 354). Település Nagynyárad határában, Baranya vármegyében.

Örs 1339: *Wrs*, p. (Gy. 1: 725, KMHsz. 1. *Örs*, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59) ~ *Vrs* (Cs. 2: 206, KMHsz. 1. *Örs*), 1346: *Ewrs*, p. (Gy. 1: 725, KMHsz. 1. *Örs*), 1404: *Ewrews* (Cs. 2: 206). A vármegye Ny-i részén Garától DK-re fekvő település, Bodrog vármegyében.

Örs +1256: *Wrs*, v. (Gy. 1: 875, Cs. 1: 700, ÁÚO. 7: 429, KMHsz. 1., GOMBOCZ 1926: 7, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1256, 1360: *Vrs* (Cs. 1: 700, ÁÚO. 7: 429). Település Csanád vármegye D-i részén, Valkány mellett Ny-ra. Ma *Ürs* puszta (GOMBOCZ 1926: 7).

Örs-tó 1785: *Örs Tó* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Szeged környékén, Csanád vármegyében.

Örs-fok 1843: *Örs fok* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Makó környékén, Csanád vármegyében.

Örs(i) 1295: *Wrsee* (ÁÚO. 12: 581, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59, GOMBOCZ 1926: 8), 1415: *Ewrs* (Zs. 5: 190). Nyék és Sáp határosa. Bajna határában, Esztergom vármegyében.

Örs(i) 1249: *Vrs*, v. (Gy. 2: 304, RegArp. 1: 903, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1250, 1252: *Vrs*, p. (Gy. 2: 304, GOMBOCZ 1926: 8, RegArp. 1: 925), 1269: *Vrsci*, 1279: *Vrsey*, t. (GOMBOCZ 1926: 8), 1338: *Wrs*, p., 1339: *Vrs*, p., v., *Wrs*, p., v. (Gy. 2: 304), 1662: *Örs* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Ma puszta Mány határában É-on, Esztergom vármegyében. KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ szerint az utóbbi adat talán az *Örs-hegy*-gyel azonos (1973: 59).

Örs 1346: *Vrs* (Cs. 3: 341, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Sáregres határában említett hely, Fejér vármegyében.

Örse 1237: *Vrse*, t. (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). (Csák)Berény határában, Fejér vármegyében.

Örs(i) 1346: Bisseni de *Wrs*, p. (Gy. 2: 398), 1489, 1499: *Ewrs* (Cs. 3: 341, GOMBOCZ 1926: 8, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1505: *Ewrs* (POkt. 1: 448), 1804–1810: *Örs*, pr. (Lipszky V: S 28). A mai Örsi pusztának felel meg, Káloztól D-re, a Tolna vármegyei határszélén, Fejér vármegyében.

Pusztáörs 1804–1810: *Pusztá Eörs*, pr. (Lipszky V: O 29). Zsámbéktól DNy-ra, Bicskétől ÉK-re fekvő hely, Fejér vármegyében.

Örs ~ Örsújfalu ~ Nemesörs 1218, 1247/1252/1376/1592: *Vrs*, v. (Gy. 3: 447, Cs. 3: 510, FNESz. *Örsújfalu*, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1228/1305/1361: *Wrs*, v. (Gy. 3: 447), 1268/1347: *Wrs*, v. (Gy. 3: 447, Cs. 3: 510), 1268/1347: *Vrs*, m., v. (Gy. 3: 447), 1387: *Wrsújfalu* (Cs. 3: 516, Zs. 1: 66, FNESz. *Örsújfalu*), 1804–1810: *Nemes Örs*, pr. (Lipszky IV: N 25), 1819–1869: *Nemes Örs* (MKFT. Col. XXVIII. Sect. 48.). Komárom mellett Ny-ra, Komárom vármegyében.

Örs 1247: *Vrs*, v. (Gy. 3: 447), 1256: *Vrs*, t., v. (Gy. 3: 447, RegArp. 1: 1118), 1264: *Wrs*, t., v. (Gy. 3: 447, Cs. 3: 510, RegArp. 1: 1429), 1265: *Wrs*, t. (Gy. 3: 447), 1305: *Vrs*, p. (Gy. 3: 447, Cs. 3: 510, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1306/1307: *Vrs*, p. (Gy. 3: 447), 1318: *Vrs*, p. (Gy. 3: 447, A. 1: 480). Komáromtól K-re, Izsa határában, Hetény és Kurtakeszi között, Komárom vármegyében.

Örsei? ~ Örsed ~ Versény 1213: *Vrsei* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1354: *Wrсед*, p. (GOMBOCZ 1926: 7, Cs. 1: 669, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), XIII. sz.: *Vrfei*, v. (GOMBOCZ 1926: 7). Dés mellett, Mindszent és Szentkirály határosa, Külső-Szolnok vármegyében.

Örsed 1272: *Wrсед*, t. (Gy. 4: 440, ÁÚO. 8: 379). Nyitraújlak közelében, Nyitra vármegyében.

Örs ~ Felsőörs ~ Óbudaörs 1209: *Vrs*, pr. (Gy. 4: 688), 1309: *Vrs Superior*, vin. (Gy. 4: 688), 1324/1325, 1367: *Wrs*, t. (Gy. 4: 688, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59, Cs. 1: 14), 1333: *Vers*, v. (Gy. 4: 688), 1341: *Obuda Wrs*, p. (Gy. 4: 688). Az ürömi vasúti állomástól D-re fekvő hegylejtőn terült el, Pilis vármegyében. Ma Budapest III. kerületének Ny-i szöglete.

Örs ~ Örsöd ~ Budaörs ~ Kecskőörs 1236/1286//1504: *Ewrs* (FNESz. *Budaörs*), 1282: *Kechkekvr*s, t., v. (Gy. 4: 688, Cs. 1: 14, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1296, 1396, 1425: *Vrs* (Cs. 1: 14, GOMBOCZ 1926: 7, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1588: *Bwdaeors* (FNESz. *Budaörs*), 1782–1785: *Buda-Örs* (EKFT. Col. XIII. Sect. 21.), 1804–1810: *Buda Örs*, pagus (Lipszky V: P 30). Budapest központjától DNy-ra, Pilis vármegyében. A mai Budaörs.

Vörs 1261: *Wrs*, p. (Cs. 2: 634, FNESz. *Vörs*, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1496: *Ewrs* (Cs. 2: 634, FNESz. *Vörs*), 1536: *Wers* (FNESz. *Vörs*). A Balaton déli sarkánál, Somogy vármegyében.

Örs(e) 1275: *Vrse* (GOMBOCZ 1926: 7), 1347, 1400: *Wrs* (Cs. 2: 634), 1398, 1487: *Ewrs* (Cs. 2: 634). Somodor és Mernye közt, Somogy vármegyében.

Örsi +1209: *Vrsi*, mo. (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Feltehetően Somogy vármegyébe lokalizálható.

Örs 1229: *Vrs*, v. (Cs. 2: 634, ÁÚO. 6: 471, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). A megye ÉK-i vidékén feküdt, Somogy vármegyében. A fehérvári káptalané volt. KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ szerint talán ide vonható az 1055-ből adatolható *Ursa* név is (1973: 59).

Örs 1562: *Örs* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Pusztá, Törökkoppány határában, Somogy vármegyében.

Örs 1360: *Hwrs*, p. (Cs. 3: 623, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). A mai Vulkapordány mellett, Sopron vármegyében.

Örsi 1263: *Vrsi ~ Vrsy* (GOMBOCZ 1926: 7). Község Szepesdaróc közelében, Szepes vármegyében.

Örs 1399, 1456: *Weers* (Cs. 2: 55–56, GOMBOCZ 1926: 7, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Kissoda környékén, Utvin határában, Temes vármegyében.

Örs(i) 1138/1329: *Vrsi*, v. (Cs. 3: 445, GOMBOCZ 1926: 8, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1250: *Wrs*, v. (Cs. 3: 445). Fonó, Gyalán vidékén feküdt, Kaposvártól K-re, Tolna vármegyében.

Örs 1343: *Wrs*, p. (A. 4: 296, Cs. 3: 445, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). A megye ÉK-i zugában, Madocsa vidékén fektetett, Tolna vármegyében.

Örs 1554: *Örs* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Hőgyész és Pincehely határában említett hely, Tolna vármegyében.

Örs(i) ~ Felsőörs ~ Alörs ~ Alsóörs ~ Kővágóörs ~ Nagyörs ~ Vágóörs +1082: *Wrsy*, v. (Cs. 3: 89), 1127–1131: *Vrsu* (FNESz. *Alsóörs*, *Felsőörs*, RegArp. 1: 53), 1272: *Wrs*, v. (Cs. 3: 89), 1275: *Wrs*, v. (RegArp. 2: 2638), 1279: *Vrs inferior* (FNESz. *Alsóörs*, Cs. 3: 89), 1290: *Olvs* (Cs. 3: 89), 1304:

Vrus (A. 1: 82), 1301: *Vrs inferior*, *Vrs superior* (A. 1: 9), 1318: *superiori ... Vrs*, v. (Cs. 3: 89), 1318: *Olwrs*, v. (Cs. 3: 89), *Olvrs*, t. (Cs. 3: 89), 1341: *Kwvawowrs*, p. (Cs. 3: 89), 1341: *Wrs* (Cs. 3: 89), 1352: *Vrs inferior*, v., *Vrs superior* (Cs. 3: 89), 1353: *Vrs superior*, v., *Wrs superior*, v. (Cs. 3: 89), 1363: *Wagowrs*, p. (Cs. 3: 89), 1392: *Wrs*, p. (Cs. 3: 89), 1401: *Kuugowrs* (Cs. 3: 89), 1405: *Also-Ewrs* (FNESz. *Alsóörs*), 1425: *Kwuagoewrs*, p. (Cs. 3: 89), 1452: *Kewwago Ewrs*, p. (Cs. 3: 89), 1435: *Felsewrs* (FNESz. *Felsőörs*, Cs. 3: 89), 1452: *Nag Ewrs*, p. (Cs. 3: 89), 1455: *Felse Ewrs* (Cs. 3: 89), 1464: *Kewwago Ewrs*, p. (Cs. 3: 89), 1715: *Alsö Örs*, p. (OÖ. 384), 1715: *Felső Örss*, p. (OÖ. 387), 1782–1785: *Alsö Örs* (EKFT. mutató), 1804–1810: *A. Örs*, pagus, *F. Örs*, pagus (Lipszky IV: S 24), 1819–1869: *Alsó Örs*, *Felső Örs* (MKFT. Col. XXVIII. Sect. 55.). Alsó- és Felsőörs. Veszprémtől DK-re, a Balaton mentén fekvő település, Zala vármegyében.

Örs ~ Boldogasszonyörse ~ Czibriánörse ~ Kővágóörs ~ Örskál ~ Szőlősörs 1092/+1274/1399: *Zelesvrs* (DHA. 1: 282–3), +1093: *Zeleusurs* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59, DHA. 1: 282–3), 1266: *Wrskaal* (FNESz. *Kővágóörs*, ÁÚO. 3: 141, Cs. 3: 66), 1266, 1358: *Wrskal* (ÁÚO. 3: 141, Cs. 3: 66), 1267: *Vrskaal* (PRT. 10: 526), 1321: *Cybirenursy* (FNESz. *Kővágóörs*, Cs. 3: 89), 1351: *Cybriani Vrs*, t. (Cs. 3: 89), 1374: *Wrs*, p. (Cs. 3: 89), 1394: *Bodugazon-eursy* (Cs. 3: 89), 1645: *Kouago Ers* (PRT. 10: 794), 1715: *Kővági Örs*, p. (OÖ. 356), 1773: *Kővágó Eörs* (FNESz. *Kővágóörs*), 1782–1785: *Kővági Örs* (EKFT. mutató), 1782–1785: *Kővágó Örs* (EKFT. Col. VIII. Sect. 20.), 1804–1810: *Kővágó Örs*, pagus (Lipszky IV: S 22). Ide vonható: +1093: *Zeleusurs* KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59, Cs. 3: 89). Köveskáltól D-re, Zala vármegyében.

Kisörs 1782–1785: *Kis Örs* (EKFT. Col. VIII. Sect. 20.), 1804–1810: *K. Örs*, pr. (Lipszky IV: T 22). Kővágóörstől DNy-ra, Zala vármegyében.

Örsúr(vára) ~ Örsvár [1200] X. századra: *Vrsuur*, castr., *Ursuur*, castr. (Gy. 1: 798, KMHsz. 1. *Örsúr[vára]*), 1347: *Vrswr* (GOMBOCZ 1926: 7), 1864: *Örs vár* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59). Sály felett, a Lator patak fejjénél, a Nyárág forrásának közelében, Kácstól ÉK-re, Borsod vármegyében.

***

Orsova ~ Orosva ~ Orsva ~ Orsava 1150 k./13–14. sz.: *Ursoua*, castr., *Vrscia*, castr. (Anon., MELICH 1926: 2), 1351: *Orsva* (Cs. 2: 14, MELICH 1926: 2), 1373: *Orsua* (Cs. 2: 14, MELICH 1926: 2), 1419, 1424: *Orswa*, castr. (Cs. 2: 14, MELICH 1926: 2), 1428: *Orsava* (Cs. 2: 19, MELICH 1926: 2), 1478: *Orsova* (Cs. 2: 19, MELICH 1926: 2), 1396: *Oroswa* (Cs. 2: 15, MELICH 1926: 2). Romániai város az Al-Duna mellett, Temes vármegyében.

Orsova ~ Görgényorsova 1453: *Orsowa*, pr. (Cs. 5: 723, FNESz. *Görgényorsova*, MELICH 1926: 2, KRISTÓ–MAKK–SZEGFŰ 1973: 59), 1882: *Görgényorsova* (FNESz. *Görgényorsova*, MELICH 1926: 2).

Orsova ~ Olsava é. n.: *Orsoua*, fl., *Olšava* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFÜ 1973: 59). Talán Temes vármegyébe lokalizálható.

Orsova-hegy é. n.: *Orsova hegy* (KRISTÓ–MAKK–SZEGFÜ 1973: 59). Csík-csekefalva határában.

Irodalom

- A. = *Anjoukori okmánytár I–VI*. Szerk. NAGY IMRE. Bp., 1878–1891. *VII*. Szerk. TASNÁDI NAGY GYULA. Bp., 1920.
- ÁÚO. = *Árpádkori új okmánytár I–XII*. Közzé teszi WENZEL GUSZTÁV. Pest (később Bp.), 1860–1874.
- BENKŐ LORÁND (1998), Anonymus „kunjainak” személynevei. In: *Név és történelem. Tanulmányok az Árpád-korról*. Bp. 40–57.
- BENKŐ LORÁND (2003a), Anonymus ö-ző tulajdonnevei. In: *Beszélnek a múlt nevei*. Bp. 151–60.
- BENKŐ LORÁND (2003b), *Orsova és Ondava*. In: *Beszélnek a múlt nevei*. Bp. 168–80.
- BorsOkl. = SUGÁR ISTVÁN, *Borsodi oklevelek a Heves Megyei Levéltárban (1245–1521)*. Miskolc, 1980.
- Cs. = CSÁNKI DEZSŐ, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–III*, V. Bp., 1890–1913.
- DHA. = *Diplomata Hungariae Antiquissima. Vol. I*. Redidit GYÖRFFY GYÖRGY. Bp., 1992.
- EKFT. = *Az első katonai felmérés. A Magyar Királyság teljes területe 965 nagyfelbontású színes térképszelvényen. 1782–1785*. Arcanum Adatbázis Kft. DVD. 2004.
- FNESz. = KISS LAJOS, *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. Negyedik, bővített és javított kiadás. Bp., 1988.
- FODOR FERENC (1936), Adatok a magyar gyepük földrajzához. *Hadtörténelmi Közlemények* 37: 113–44.
- GOMBOCZ ZOLTÁN (1926), Örs és Örkény. *MNy*. 22: 6–12.
- Gy. = GYÖRFFY GYÖRGY, *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza I–IV*. Bp., 1963–1998.
- GYÖRFFY GYÖRGY (1958/1990), A csatlakozott népek. *Századok* 92: 44–76. Újra-kiadása: GYÖRFFY GYÖRGY, *A magyarság keleti elemei*. Bp. 43–79.
- GYÖRFFY GYÖRGY (1990), A kabar kérdés. In: GYÖRFFY GYÖRGY, *A magyarság keleti elemei*. Bp. 83–93.
- HOFFMANN ISTVÁN (1996), Névtörténet — nyelvtörténet — társadalomtörténet. *MNyTK*. 207: 113–23.
- HOFFMANN ISTVÁN (2006), A Tihanyi alapítólevél három szórványáról: *Huluoodi, Turku, Ursa. HT*. 2: 67–82.
- HOFFMANN ISTVÁN (2010), *A Tihanyi alapítólevél mint helynévtörténelmi forrás*. Debrecen.

- HORGOSI ÖDÖN (1994), Újabb adatok és vélemény az Örs-utótagú helynevek eredeztetéséhez, értelmezésének kérdéséhez. *NÉ.* 16: 81–5.
- KMHsz. = *Korai magyar helynévszótár 1000–1350. 1. Abauj–Csongrád vármegye.* Szerk. HOFFMANN ISTVÁN. Debrecen, 2005.
- KNIEZSA ISTVÁN (1938), Magyarország népei a XI.-ik században. In: *Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján.* Szerk. SERÉDI JUSZTIANIÁN. Bp. II, 365–472.
- KOVÁCS HELGA (2011), Határvédelemre utaló helynévi lexémák a régi magyar nyelvben. In: *Juvenilia 4. Debreceni bölcsész diákkörösök antológiája.* Szerk. PETE LÁSZLÓ. Debrecen. 168–78.
- KOVÁCS HELGA (2012), *Határvédelemre utaló helynévi lexémák a régi magyar nyelvben.* Szakdolgozat. Kézirat. Debrecen.
- KRISTÓ GYULA (1983), *Tanulmányok az Árpád-korról.* Bp.
- KRISTÓ GYULA (2003), *Nem magyar népek a középkori Magyarországon.* Bp.
- KRISTÓ GYULA–MAKK FERENC–SZEGFÜ LÁSZLÓ (1973, 1974), *Adatok „korai” helyneveink ismeretéhez I–II.* Acta Historica Szegediensis. Tomus XLIV., XLVIII., Szeged.
- Lipszky = LIPSZKY JÁNOS, *A Magyar Királyság és társországai térképe és névtára (1804–1810).* Arcanum Adatbázis Kft. DVD. 2005.
- MELICH JÁNOS (1926), Orsova. *MNy.* 22: 1–6.
- MELICH JÁNOS (1932), [Cím nélkül.] *MNy.* 28: 255.
- MKFT. = *A második katonai felmérés. A Magyar Királyság és a Temesi bánóság nagyfelbontású, színes térképei. 1819–69.* Arcanum Adatbázis Kft. DVD. 2005.
- MOÓR ELEMÉR (1932), Szláv eredetű emelkedésnevek alföldi hely- és dűlőnevekben. *Nyr.* 61: 35–9, 68–73.
- NAGY J. BÉLA (1927), Örs, örs. *MNy.* 23: 52.
- OÖ. = *Az 1715. évi országos összeírás.* Arcanum Adatbázis Kft. DVD. 2004.
- PAIS DEZSŐ (1962), Úr volt-e valóban *Vrsuuru*? *MNy.* 58: 133–46.
- PRT. = *A pannonhalmi Szent Benedek-rend története I–XII.* Szerk. ERDÉLYI LÁSZLÓ–SÖRÖS PONGRÁC. Bp., 1912–1916.
- RÁCZ ANITA (2007), A pszeudo-törzsnévi eredetű településnevekről. In: *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói.* Szerk. HOFFMANN ISTVÁN–JUHÁSZ DEZSŐ. Debrecen–Bp. 45–55.
- RegArp. = *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke.* Szerk. SZENTPÉTERY IMRE–BORSA IVÁN. I–II/1–4. Bp., 1923–1987.
- TESz. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára.* Főszerk. BENKŐ LORÁND. I–III. Bp., 1967–76. IV. Mutató. Bp., 1984.
- TÓTH VALÉRIA (2001), *Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korban.* Debrecen.
- Zs. = *Zsigmondkori oklevéltár I–IV.* Összeállította MÁLYUSZ ELEMÉR. Bp., 1951–1994.